

Hvad vi vil ~

1. Regjeringsspørsmålet.

Av høiesterettsadvokat J. B. HJORT

N. S.' program pkt. I: „En handlekraftig nasjonal riksregjering uavhengig av partipolitikk.“

Grunnlaget for enhver høierestående samfunndyrksomhet er arbeidsdeling. Jo bedre arbeidsdeling desto bedre virksomhet og desto lykkeligere individer. Det gjelder i naturen og i de menneskelige samfund. Kun den parlamentarisk styrt stat har trodd å kunne trosse denne regel som ellers anerkjennes som selvsagt f. eks. i enhver privat forretning, enhver bondegård, ethvert båt-lag, enhver fabrikk. Og ingen parlamentarisk styrt stat har drevet trossen så langt som den norske, som har søkt å samle «all makt i stortingets sal». Herved er den norske stat gått over fra å være en organisk oppbygget stat til en utflytende, formløs amøbe. Hermed er envidere

sakkyndigheten satt ut av spillet, med den følge at viktigere sakers avgjørelse overlates til ukyn-dige diletanter.

Hvor langt vi rent idemessig er kommet her viser f. eks. den ting at det for de gamle partier er blitt litt av en trossetning at man skal ha sivile, d. v. s. usakkyndige forsvarsministre. Vi er kommet lengere på dette skråplan enn andre land, f. eks. parlamentarismens hjemland England. Tror nogen at det britiske imperium kunde holdes sammen hvis partipolitiske statsråder og avlangrudske komiteformenn grep inn i administrasjonen som hos oss?.

VÅR GRUNNLOV FORLANGTE ARBEIDSDELING I STATEN.

Og dog hadde vi opprinnelig i vår grunnlov nettop en klar arbeidsdeling i staten, fastslått av grunnloven selv i de tre statsmakter «den utøvende makt», «den lovgivende og bevilgende makt» og «den dømmende makt» som hadde hver sin funksjon, som navnene viser. Denne arbeids- eller maktfordeling blev ofret delvis av hensyn til unionspolitikken, men også delvis for å øke partipolitikernes makt.

Grunnlovens paragraf 3 bestemmer ennu: «Den utøvende makt er hos Kongen» og paragraf 12 «Kongen velger selv et råd av norske borgere . . .». Tanken hermed var ikke i første rekke å gi Kongen en personlig makt, men å gi den utøvende makt, hvis chef Kongen er, en selvstendig arbeidsoppgave. Etter grunnlovens hele ide skulde derfor statsrådene være statens embedsmenn,

som skulde sitte i årevis. De måtte ha Kongens, d. v. s. forvaltningschefens tillit, men var ikke avhengig av stortingets tillit. Departementene var regjeringens, ikke storkomiteenes kontorer, embedsmennene var embedsmenn, d. v. s. forutsatt å være sakkyndige administratorer, mens de nu ofte er belønnede partipolitikere og ellers er blitt lytteposter som er til tjeneste for pressen og partiene. Derfor er vår statsforvaltning idag i forfall.

REGJERINGEN — EN DIREKSJON.

Enhver regjeringsoppgave er landets forvaltning, dets daglige styre på samme måte som direksjonen styrer et aksjeselskap for å bruke en, noget ordinær, men tydelig sammenligning. Den skal «regjere». Den skal legge planer og gjennomføre dem, den har det historiske ansvar for den kurs landet styrer. Alt dette kan regjeringen ikke idag, hvor den er avhengig av et partipolitisk stortingflertalls luner. «Regjeringen blir stående så lenge Mowinkel blir liggende», sa man ivår under statsministerens sykdom. En slik tilstand må gi landet et svakt styre.

ER DET DIKTATUR?

Men er da ikke dette diktatur, spør man og viser herved sin uvidenhed. Vi hadde ikke diktatur fra 1814 til 1884, og først i det år blev partipolitikken satt i høisetet. Og vi vil heller ikke få det senere, hvis arbeidsdelingen mellom regjeringsmakt og folkerepresentasjon gjennomføres riktig. Ti folkestyret, som er diktaturets motsetning er som tiden mellom 1814 og 1884 viser, ikke ensbetydende med et partipolitisk storting som blander sig inn i alt.

MALET ER SÅLEDES EN NY ARBEIDSDELING.

Vi skal se litt på den. Den må i første rekke ha til mål å trekke et klart skille mellom de opgaver som den sakkyndige, stadig sittende regjering og dens tjenestemenn skal stille med og de opgaver som med hell kan skjettes av det folkevalgte storting (eventuelt som vi skal se i neste artikkel supplert av et Næringssting og et Kultursting). Disse folkevalgte organer skal være sammensatt av folk som ikke har statsadministrasjon som fag

Vi begynner idag klarleggelsen av de forskjellige punkter i N S' program i serien: **Hvad vi vil.** I hvert nr. fremover vil et nytt punkt bli behandlet.

På grunn av den knappe spalteplass vi har til disposisjon, kan hver artikkel ikke bli så uttømmende som ønskelig. Vi må her ta sikte på en kort og konsis klarleggelse og la den inngående behandling av våre programposter skje ved de brosjyrer som er planlagt og etterhvert vil utkomme på vårt forlag. Klipp ut den serie vi idag begynner og anvend den til propaganda og opplysning om N S.

og som har sitt egentlig arbeide utenfor stortinget.

STORTINGET SKAL KRITISERE — IKKE AVGJØRE PÅ FORHAND.

Alt som heter forvaltning hører inn under regjeringen. Her til kreves nogenlunde frie hender på grunnlag av en efterfølgende kritikk fra stortingets side. Ved å ta del i avgjørelsene på forhånd gjør stortinget sig medansvarlig, mister sin adgang til kritikk og svekker sin egne stilling. Stortingets opgave er å trekke op de yde rammer for forvaltningen og å øve kritikk etterpå. Nogen eksempler vil belyse dette. Statsbudgettet må bevilges en bloc av stortinget, ikke i detaljer, for da griper det inn i forvaltningen. Stortinget har intet med tjenestemannsforhold å gjøre, det har ikke rett til å opnevne medlemmer i styret og råd f. eks. jernbanens hovedstyre, dets lovgivningsmyndighet skal begrenses til hovedlinjer, det bør nøie sig med å si ja eller nei til regjeringens forslag, men savner kompetanse til å forandre eller forbedre i detaljer, det må i vanskelige tider som nu være villig til å gi regjeringen vidtgående fullmakter, o. s. v. Herved får regjeringen et ansvar som til en viss grad kan sammenlignes med en direksjons og stortinget en myndighet til å refse som den en generalforsamling har.

VI VIL TILBAKE TIL EIDSVOLDSGRUNNLOVEN.

Å gjennomføre dette kunde i stor utstrekning skje ved en ny konstitusjonell praksis, men enkelte forfatningsendringer vilde allikevel bli nødvendige. N S kre-

ver derfor en forfatning som er mere i pakt med Eidsvoldsgrunnloven enn med det som nu praktiseres.

Det er en almindelig overtro blandt folk som ikke har kjennskap til administrasjon at stortingets makt er avhengig av dets deltagelse i detaljavgjørelser. Det motsatte er i virkeligheten tilfellet. Den chef som avgjør alt selv, får bare gjentjenere under sig og har ingen adgang til kritikk fordi han selv er med på feilene. Han mister overblikket, ser ikke skogen for bare trær. Den som deler arbeidet på ansvarlige underordnede, trekker op grensene for deres virksomhet og kontrollerer, har en langt sterkere stilling. Derfor er også dette fremgangsmåten over alt, i all menneskelig virksomhet, i det enkelte hjem, på bondens gård, på ethvert skib, i den største fabrikk o. s. v. undtagen i den parlamentarisk styrt stat og kommune. Derfor er også dette styre så evneløst og svakt.

KONGEMAKTEN OG PRINSIPET FOR REGJERINGSOPNEVNELSE.

Enkelte misopfatter kravet om en regjering uavhengig av partipolitikk som en styrkelse av den personlige kongemakt. Det er en misforståelse og er ikke N S mening. Tværtom mener vi at en klarere utforming av prinsippene for regjeringsoptnevning er det vi nu har er nødvendig. Regjeringsschefen bør velges av stortinget, enten for valgperioden (3 år) eller for ubestemt tid, men der bør da kreves kvalifisert flertall (for eks. 2/3 flertall) for å kaste ham. Han må som nu selv kunne velge sine medarbeidere.

Man tror idag at dette vil bli vanskelig å praktisere, men det vil vise sig lett når man får fjernet fra stortinget de egoistiske partikrav som skyldes nærings- og kulturinteressenes innblanding i statslivet således som næste artikkel vil klarlegge nærmere. Er de usakkyndige og uvedkommende partiinteresser borte, vil ingen stortingsmann ønske annet enn å finne den beste regjeringsschef og ingen statsråd sette sig andre mål enn, som enhver annen embedsmann, å styre sin administrasjonsgren best mulig til gagn for et samlet rike og et enig folk.

Spre opplysning om vår bevegelse.

På N.S.P.P.s forlag er nu utkommet følgende opplysningskrifter som vil være det beste middel til å spre sann opplysning om vår bevegelse; dens vilje og mål:

Nasjonal Bondepolitikk (adv. Hjort og ark. Hustad) — kr. 0,50.

Norges Politiske Nyreiseing (dr. H. Harris Aall) — kr. 1,25.

Marxismens Gift (dr. Gulbrand Lunde) — kr. 0,75.

Ved kjøp av flere eksemplarer innrømmes betydelig rabatt.

113527